

PECUNIA COMMUNIS MUNICIPIUM.
THE FINANCING OF THE MUNICIPALITIES
IN HISPANIA
(BULGARIAN LANGUAGE)

Prof. Maria Lourdes Martinez de Morentin Llamas, PhD
University of Zaragoza, Spain

Abstract: The present work tries to provide a general vision about the incomes and expenses that the cities had to face as a consequence of the development they experienced with the concession of *ius latii* by emperor Vespasian. Specifically, those referred to the Flavian municipalities in the Roman province of Hispania will be named, which, in part, reflect the content of the lex for the Urso caesarian colony.

Keywords: *leges datae*; Flavian municipalities; *pecunia communis*; *apparitores*; *tabularium*.

1. УВОД

Анализът на съвременните икономики по света показва, че регионалното и частното стопанство оказват влияние върху икономиката на съответната държава, а тя на свой ред влияе върху икономиката на други държави. По същия начин в Древния Рим финансите на муниципииите не може да бъдат разглеждани отделно от фиска и финансите на Империята като цяло¹.

Трудно е да възпроизведем в детайли финансите на муниципииите, тъй като се променят във времето и в пространството обстоятелствата, при които са се развивали различните общности в Империята и техният *status*.

Наистина има очевидна връзка между муниципалните финанси и отговорността на съответните им органи за управление и събиране на данъците с оглед доброто развитие на муниципалната икономика. Може да се каже, че за величието на Империята допринася силата на градовете, а за залеза ѝ – техният упадък.

Муниципалните закони имат много интересни глави, засягащи икономическите аспекти и финансирането на муниципииите, които ще разгледам тук.

2. МУНИЦИПАЛНИТЕ ЗАКОНИ И РАЗВИТИЕТО НА ГРАДОВЕТЕ

Правните разпоредби, които уреждат организацията на муниципииите, приемат формата на *leges datae*². За разлика от *edicta*, които императорите са могли да издават със същата цел, *leges datae* предполагат стабилен и неограничен в рамките на една магистратура режим. Такива *leges ca datae*, защото не са гласувани от комициите като *leges rogatae*, а са издавани от магистрат, упълномощен да прави това от *lex comicialis de imperio*.

Когато през първите години на Империята е преустановена законодателната дейност на комициите, *leges datae* се запазват като чисто императорски актове в два случая – за даване на гражданство на уволнените от

¹ LO CASCIO, E. La dimensione finanziaria. – In: *Capogrossi Colognelli, L. e Gabba, E. A cura di...* Gli Statuti Municipali. Pavia, 2006, p. 673..

² MOMMSEN, Th. Römische Staatsrecht. Vol. 2. Berlin, 1965, S. 285 ff.; ROTONDI, G. *Leges publicae populi romani*. Milano, 1902, p. 15 ss.

армията ветерани и за организацията на колониите и муниципииите. Муниципалните статуты се самоопределят като *leges datae* (*Urs.* 67, 72; *Salp.* 26; *Tarent.* col. I, 2³; *Tab. Heracl.* 159)⁴.

Въпреки интересните разлики, има голямо сходство и общи неща между испанските и италианските закони, които познаваме. Може да направим паралели между тях, достигащи дори дословна идентичност⁵. Тези паралели сами по себе си стигат, за да приемем че различните муниципални закони са производни на един единен модел, на един общ муниципален закон или на няколко закона, послужили за модел. Това всъщност е тема на дебати, които все още не са приключил в доктрината⁶.

Най-старият от испанските *leges datae*, който ни е известен, е *lex Ursonensis*⁷ от времето на Цезар (44 г. пр.н.е.), който всъщност е колониален закон. Други закони, като *lex Salpensana*, *Malacitana*, *Irnitana*, са от времето на Флавий⁸.

Наличието на сходни рубрики в двата предходни закона показва, че те са производни на модел, различен от използвания за Urso, тъй като в него няма точно такива. Моделът на *Salpensana* и *Malacitana* изглежда е от по-късен етап и е по-прецизен⁹.

³ Според изданието на CRAWFORD, M. H. Roman Statutes. London, 1996.

⁴ За връзката между тези муниципални закони вж. CABALLOS RUFINO, A. y COLUBI FALCÓ, J. M. Referentes genéticos de los estatutos municipales hispanorromanos: la lex municipi Tarentini y la tabula Heracleensis. – In: Jil, E. M. y Neila, R., Eds. Poder central y autonomía municipal: La proyección pública de las élites romanas de Occidente. Córdoba, 2006, p. 17–54. За запазените понастоящем колониални и муниципални *leges datae* вж. RICCOBONO, S. – In: *Fontes iuris Romani anteiustiniani*. 3 vols. Vol. 1. Leges. Firenze, 1941, p. 159 ss.; известен ни е *lex Osca tabulae Bantinae* (s. II aC), *lex Tarentina* (s. I aC), *lex Rubria de Gallia Cisalpina* (51–42 aC), *fragmentum Atestinum*, *lex civitatis Narbonensis de flamonio provinciae* (на Август) и *lex Luriacensis* (на Каракала); испанските *lex Ursonensis* (на Цезар), *lex Malacitana*, *lex Salpensana*, *lex Irnitana* (на Флавий) и фрагменти с несигурно датиране.

⁵ D'ORS, Á. Epigrafía Jurídica de la España Romana [надолу EJER]. Madrid, Ministerio de Justicia y Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1953, p. 157.

⁶ PINTO de BRITTO, M. das Gr. Los municipios de Italia y de España: Ley general y ley modelo. Madrid, 2014, с изчерпателна библиография.

⁷ D'ORS, Á. EJER, cit.

⁸ За *lex Malacitana*, вж. RODRÍGUEZ de BERLANGA, M. Monumentos Históricos del Municipio Flavio Malacitano. Málaga, 1864, и изданието от 1969 г. (*Lex Flavia Malacitana*). Във връзка с *lex Irnitana*, вж версията на J. González y D'ORS, Á. La Ley Flavia Municipal (Texto y comentario). Roma, 1986.

⁹ D'ORS, Á. EJER, cit., p. 284.

Плиний свидетелствува¹⁰, че *Malaca* придобива статут на федериран към Рим град в периода на Републиката. Като федерален град, той е свързан с метрополията с постоянен договор за асоцииране. Според Rodríguez de Berlanga¹¹ договорът ще да е предвиждал абсолютно равенство, тъй като “няма спомен за факт, според който, ако бъде победен, да стане подчинен на победителя”.

През 74 г. от н.е. Малага, както и останалите селища в Испания, получава от император Веспасиан *ius latii*. С това Веспасиан, като умел политик¹², иска да приближи към Рим селищата, които вече са му много близки в културно отношение. По силата на тази привилегия, жителите на Испания можели да търгуват и да получат безценното римско гражданство. Вероятно по искане на града, Тит му е дал привилегиите на муниципия и от тогава, благодарение на тази привилегия, получена от фамилията на Флавиите, към която принадлежал императорът, муниципият бил наречен *municipio Flavio Malacitano*. Таблиците, в които били записани статутите на тези муниципии, наречени *leges* – *Lex Malacitana* и *Lex Salpensana*, били създадени по времето на Домициан, брат на Тит, към 81 г. *Lex Irnitana* е от времето на Домициан.

В резултат на процеса на муниципализация¹³ градовете имали нужда от редица сгради и инфраструктурни обекти за своята отбрана (стени), за религиозни нужди (храмове), за по-голямо удобство на жителите (акведукти, бани, театри) и за развитието на икономическите и административните функции в града (базилики, курии, общински архиви). Развитието на градския живот предполагало за общността нови разходи, като например за организиране на религиозни церемонии или зрелища и банкети, за плащане на заплатите на *apparitores* и други служители, за издръжката на муници-

¹⁰ Plinio, NH. 3.30.

¹¹ Вж. предговора на GÓMEZ ROS, J. a RODRÍGUEZ de BERLANGA, M. Op. cit., Lex Flavia Malacitana, cit., III.

¹² За Веспасиан и политико-административната действителност в испанските провинции по онова време вж. MUÑIZ COELLO, J. La política municipal de los flavios en Hispania. El municipium Irnitum. – In: *Studia Histórica. Historia Antigua*, Vol. 2-3, 1984-1985, no. 1, p. 151–176; OZCÁRIZ GIL, P. La administración de la Provincia Hispania Citerior durante el alto imperio Romano, Instrumenta. Barcelona, 2013.

¹³ MELCHOR GIL, E. Aportaciones de los notables locales a las finanzas municipales. – In: *Castillo, C., Rodríguez Neila, J. F. y Navarro, F. J., Eds. Sociedad y economía en el Occidente Romano*. Universidad de Navarra, 2003, p. 199–201.

палните роби и на легациите на всяка общност и за ремонтните работи по обществените сгради.

За да посрещнат всички тези разходи, градовете трябвало да разполагат с достатъчно приходи. Естествено, основата на муниципалната икономика била различна за различните муниципии, зависела от техните приходи и разходи.

Голяма част от приходите на града идвали от рентите, плащани като наем за земята и за публичните сгради, от таксите за извършване на търговски и занаятчийски дейности в града и от експлоатацията на муниципалните монополи, а също от парите, събирани от глоби, от *summae honorariae*¹⁴, които плащали магистратите, свещениците и декурионите за заеманите от тях длъжности, и от капиталите, дарени на муниципия от частни лица¹⁵.

В *lex Ursonensis*¹⁶ има глави за управлението на колонията, а в споменатите флавиевы муниципални закони е отделено голямо място на тези въпроси¹⁷.

Lex Irnitana дава пълна и подробна информация за различните приходи и разходни пера и за обхвата на финансовите операции, които общността може да извършва чрез своите органи. Това говори за интереса на императорите да дадат известна автономия на общностите. Може би това е опит да се оздрави разнебитената в резултат на предишните политики му-

¹⁴ MELCHOR GIL, E. Aportaciones de los notables locales a las finanzas municipales, cit., p. 200–220; LÁZARO GUILLAMÓN, C. Summa honorariae: El necesario pago de un impuesto por la obtención de cargo público municipal en la Hispania Romana. – In: *Fernández de Buján, A., Dir., A. Triscioglio y G. Gerez Kraemer. (coeds.). Hacia un derecho administrativo, fiscal y mediambiental romano. Vol. 3. Madrid, 2016, p. 537–550; MENTXACA, R. Los requisitos para acceder a las magistraturas locales con base en los escritos de los juristas clásicos. – In: VELEIA, Vol. 28, 2011, p. 9–67.*

¹⁵ За муниципалните приходи вж. ABASCAL, J. M. y ESPINOSA, U. La ciudad hispano-romana: privilegio y poder. Logroño, 1989, p. 171–179.

¹⁶ D'ORS, A. EJER, p. 167–280 (*Urs.* cap. 62, 81, 93), са изредени глобите, налагани за различни видове осъдително поведение, размерът на заплатите на *apparitores* на дуумвирите и на едилите (cap. 62); средствата, предназначени за *sacra* и за организиране на *munera* и *ludi scaenici*; забраната да се събарят сгради, освен ако ще бъдат преизградени отново, или забраната да се притежават *figlinae teglariae* (зидарски съоръжения), чийто капацитет надхвърля определена граница (cap. 75, 76); строителството на публични сгради и извършването на *negotia*; за *locatio* и за неотчуждимостта на *agri, silvae, aedificia* на общността; изискваните *operae* за *munitio* и ползването на *aqua caduca* от частни лица (cap. 78, 79, 80, 82, 98, 100).

¹⁷ MUÑIZ COELLO, J. La política municipal de los flavios en Hispania. El municipium Irnitum. – In: *Studia Historica. Historia Antigua*, Vol. 2-3, 1984-1985, no. 1, p. 151–176.

ниципална икономика, която те заварили при идването си. Укрепването ѝ в крайна сметка щяло да облагодетелства цялата Империя.

3. МУНИЦИПАЛНИТЕ ПРИХОДИ И РАЗХОДИ

Обикновено Рим не е давал пари на градовете за покриване на техните нужди. В местната хазна преобладавала косвената над директната фискалност. Муниципиите вземали такси на различни основания. Често муниципалните хазни се попълвали от частни вноски, които им позволявали да правят някои разходи и подпомагали посрещането на различни муниципални тежести – например чрез *summae honorariae*¹⁸, които плащали местните личности при заемането на определени публични длъжности, или щедри дарения от благодетели (*evergetes*),¹⁹ или пък принудителните контрибуции на *municipes* чрез *munitio*²⁰.

Местните статuti (муниципални закони) отразяват забележителното ниво на автономия на градовете, макар да не споменават (с редки изключения) размера на приходите и разходите. На практика няма други източници, които да ни предоставят информация по този въпрос²¹. Затова, макар всички градове да са били изправени пред едни и същи проблеми и да са имали сходни задължителни приходи, не е възможно да възстановим напълно финансовата картина в муниципииите. Условиата на градовете в различните части на Империята и в частност в Испания били различни, както и

¹⁸ MELCHOR GIL, E. Aportaciones de los notables locales a las finanzas municipales, cit., p. 201 ss. ANDREU PINTADO, J. La administración de las ciudades durante el imperio. – In: Blázquez J. M. y Ozcáriz, P., Eds. La administración de las Provincias en el Imperio Romano. Madrid, Dykinson, 2013, p. 141–142.

¹⁹ MAGIONCALDA, A. Donazioni private destinate alle città. – In: *Il capitolo delle entrate nelle finanze municipali in Occidente ed in Oriente*. Actes de la Xème Rencontre franco-italienne sur l'épigraphie du monde romain (Rome, 27–29 mai 1996). Collection de l'École française de Rome 256. Roma, 1999, p. 176.

²⁰ D. 50.4.18. Arcadio Carisio, разграничава лични, реални и смесени *munera*. Вж. като продължение, LÓPEZ HUGUET, M. L. Clasificación general de los *munera* locales y exposición de las principales causas de su exención. – In: Fernández de Buján, A., Dir., y Gerez Kraemer, G., Ed. Hacia un Derecho administrativo y fiscal romano. Vol. 2. Madrid, 2013, p. 565–587.

²¹ *Epistula Saborenses* на Веспасиан и *Epistula Muniguenses* на Тит съобщават някои много интересни данни за финансите на тези градове в Бетика. Вж. MARTÍNEZ de MORENTIN, M. L. L. Bases pecuniarias y económicas del municipio de derecho latino en la legislación municipal de época flavia. – In: Andreu Pintado, J. Oppida labentia. Transformaciones, cambios y alteración en las ciudades hispanas entre el siglo II y la tardoantigüedad. Tudela, Fundación Uncastillo, 2017, p. 177–216.

източниците на тяхното богатство. Ето защо данните, с които разполагаме, трудно могат да бъдат приети като общи за всички тях.

4. СЛУЖИТЕЛИТЕ, ОТГОВАРЯЩИ ЗА СЧЕТОВОДСТВОТО И АРХИВА НА ФИНАНСОВИТЕ ДОКУМЕНТИ

Контролът върху муниципалните финанси е една от основните характерни черти на автономията на римските общности. Упражнявали са го декурионите и магистратите²² с помощта на квалифициран персонал – *apparitores, scribae, quaestores, librarii*, както пише в муниципалните закони.

*Apparitores*²³ е трябвало да служат на дуумвирите и едилите (*Urs.* 62) и да им помагат в изпълнението на техните функции.

Scribae са отговаряли за написването и запазването на документите, свързани с града (*Irni.* 73)²⁴. За да бъдат официално признати и да получават заплата, е трябвало да положат клетва преди да получат достъп до публичните регистри и да вписват данни в тях²⁵.

Quaestores са били отговорни за непосредственото управление на публичната хазна (*pecunia publica*). Обикновено са били двама, но броят им можел да е и по-голям; между тях можело да има *intercessio*, но те нямали юрисдикция. Операциите, които извършвали, били следните (*Irni.* 20): *exigere* (събиране на пари), *erogare* (харчене), *dispensare* (плащане), *custodiare* (охраняване) и *administrare* (администриране/управление), и били свързани с управлението на приходите и разходите в местната хазна – *pecunia communis* или *pecunia publica*. При изпълнението на тези длъжности всяко действие се регистрирало в документи, които впоследствие могли да бъдат проверени при необходимост или при даването на отчет от

²² LAMBERTI, F. I magistrati locali nei bronzi giuridici delle province iberiche. – In: *Ortiz de Urbina Álava, Estíbaliz.*, Ed. Aspectos históricos, jurídicos, lingüísticos (Anejos de Veleia. Acta. 13), 2013, p. 79–99; JUREWICZ, A. R. La lex Genetiva Iuliae seu Ursonensis – rassegna della materia. Gli organi della colonia. – *RIDA*, Vol. 54, 2007, p. 294–325. *Apparitores* del *dunviro*: *lictor, accensus, scriba, viator, librarius, praeco, haruspices, tibicem, servi publici*, p. 313; D'ORS, Á. EJER, cit., p. 184. Recientemente MARTÍNEZ de MORENTIN, M. L. L. El cuidado y administración de las aguas previsto en dos leyes municipales de la Hispania romana. – *IURA*, Vol. 64, 2016, p. 147–181.

²³ JUREWICZ, A. R. La lex Genetiva Iuliae seu Ursonensis – rassegna della materia, cit., p. 313.

²⁴ LAMBERTI, F. *Tabulae Irnitanae*. Municipalità e ius Romanorum. Napoli, Jovene, 1993, p. 602.

²⁵ RODRÍGUEZ NEILA, J. F. Administración financiera y documentación de archivo en las leyes municipales de Hispania. – In: *Cahiers du Centre Gustave Glotz*, Vol. 14, 2003, p. 115–129.

магистратите след изтичането на годишния им мандат²⁶. Тази финансова документация е била организирана и съхранявана в архиви.

Законът на Urso (81) използва израза *tabulae publicae*, с който обозначава както официалните документи изобщо, така и материалните регистри, където се съхраняват те (*tabulae ceratae*); един век по-късно флавиевите муниципални закони обозначават тези две понятия с израза *tabulae communes* (*lex Irn.*, 41, 63, 73; *Mal.* 63)²⁷.

Местните магистрати (дуумвири, едили, квестори) са отговаряли за архива или *tabularium* на своята общност. При писането, класифицирането и опазването на документите са били подпомагани от два вида *apparitores* – *scribae* и *librarii*²⁸. Тези служители са били назначавани ежегодно и им се плащала *merces*, подробно описана в *Urs.*, в зависимост от особените им функции и степен на отговорност, докато в *Irn.* не са посочени сумите, които получавали.

Scribae е трябвало да положат клетва, за да бъдат признати официално. Те са ценени поради интелектуалната им дейност и специфичните им задължения. Било е възможно договорите им да бъдат подновявани за дълги периоди от време, ако са доказали своята компетентност. Те познавали най-добре административните механизми, счетоводните правила, изискванията за съставяне на документи, състоянието на публичните финанси и организацията на *instrumenta* в местния архив или *tabularium*²⁹, поради което, подобно на магистратите на града, не могли да участват в публичните сделки, свързани с него (*Irn.* 48).

Librarii били само кописти.

²⁶ ARANGIO RUIZ, V. *Historia del derecho romano*. 4. ed. Madrid 1980, p. 117 ss. Римските магистратури се характеризират с изборност, едногодишност, колективност, безплатност и отговорност.

²⁷ Още от времето на Републиката финансовата документация на държавата се организира и съхранява в архиви, но муниципалните устава показват, че Рим се грижел също градовете да опазват и контролират своите публични документи: RODRÍGUEZ NEILA, J. F. *Administración financiera y documentación. de archivo en las leyes municipales de Hispania*, cit., p. 116.

²⁸ RODRÍGUEZ NEILA, J. F. *Apparitores y personal servil en la administración local de la Bética*. – In: *Studia Histórica, Historia Antigua*, Vol. 15, 1997, p. 197–228. *Scribae* и *librarii* били обичаен персонал в муниципалната администрация, както е видно от епиграфската документация, цитирана от автора. Договорите и заплатите, които получавали, може да се видят на стр. 213 ss.

²⁹ RODRÍGUEZ NEILA, J. F. *Tabulae Publicae. Archivos municipales y documentación financiera en las ciudades de la Bética*. Madrid, 2007, p. 142.

Помощният персонал се допълвал от публични роби (*Urs.* 62; *Irn.* 19, 20, 78), които понякога вършели работата на свободните *scribae* и *librarii* (*Irn.* 20)³⁰. Източниците предвиждат тези дейности като едно от задълженията на либерта към неговия господар³¹, *operae libertorum*, което поемат с клетва³².

И така, управлението на *pecunia publica* изисквало общността да разполага със специализиран персонал в областта на финансите, счетоводните регистри на актовете и организацията на документите в един архив.

5. ДЕКУРИОНИТЕ КАТО ОРГАН, ОТГОВАРЯЩ ЗА ФИНАНСОВАТА ПОЛИТИКА

Управлението на муниципалната хазна – *pecunia publica*³³, на нейното счетоводство и на цялата архивна документация поставя *scribae* в пряка връзка с местните магистрати. Дуумвирите се нуждаят от тях за съставянето на официалните писмени документи, чийто процес на изработка са ръководели, а именно написването *-scribere-* и регистрирането на декурионските декрети в архива (*in tabulas publicas/communes referre*, *Urs.* 130–131 и 134; *Irn.* 41–42)³⁴. На декурионите, подобно на сенаторите в Рим, е било

³⁰ Казват, че в архива на *Caecilius Iucundus* – известен банкер от Помпей, *servi publici* са посочени като съставлящи и издаващи платежните документи (*apochae*), от името на местната администрация. Вж. ANDREAU, J. Les affaires de Monsieur Jucundus. Roma, École française, 1974, p. 331 ss. Вж. D. 22.1.11.1.

³¹ *Obsequium, reverentia, honor* и задължението да се извършват определени материални или професионални услуги (*operae*) на господаря – FERNANDEZ de BUJAN, A. Derecho Privado Romano. 9. ed. Madrid, 2016, p. 201; в D. 38.1, и C. 6.3 – se observan diversidad de *operae libertorum*.

³² Вж. G. 3.96, който смята че в някои случаи може да е различно. Говорейки за *stipulatio*, „също така се поема задължение като говори човекът и обещава, без да го пита другият, когато либертът се заклева да даде на господаря подарък, или да извърши работа или услуга, макар че това е единствената причина, поради която се поема задължение чрез клетва. По никоя друга причина хората не се задължават чрез клетва, особено съгласно римското право. За да разберем какво е чуждото право, бихме могли да изследваме правото на различните страни една по една, и ще намерим различни решения“.

³³ Относно *pecunia publica* вж. RODRÍGUEZ NEILA, J. F. Pecunia communis municipium. Decuriones, magistrados y gestión de las finanzas municipales en Hispania. – In: Castillo, C., Rodríguez Neila, J. F. y Navarro, F. J. (Eds.). Sociedad y economía en el Occidente romano. Pamplona, EUNSA, 2003, p. 113 ss.

³⁴ Разпоредбите на *ordo* на декурионите са включени в декрети. Нищо не се казва относно тяхната форма, но вероятно е следвана сходната структура на другите документи от такъв ранг. Такъв декрет съдържа *praescriptio* с имената на консулите за съответната година, името на магистрата, който прави мотивирано предложение пред

възложено да участват в управлението на публичните средства³⁵. Могло е, ако е целесъобразно, да се подаде *quaestio* и да се поиска *sententia*. Когато един декурион е поискал от *duunvir*-а или *praefecto* да информира *ordo* по някой от тези въпроси, магистратът е трябвало на следващия ден след подаването на иска (*primo quoque die*) да отнесе въпроса до сената и да се постарее той да вземе решение, стига да се съберат всички декуриони (*Urs.* 96); решението е трябвало да се вземе с мнозинство от присъстващите.³⁶ Бързото подготвяне на правилен доклад предполага да има архив, в който документите да са подредени и актуализирани, и ефективни помощници, които да спомогнат за бързото намиране в *tabulae publicae* на необходимите данни³⁷.

Законът на *Irni* посочва, че *scribae* били изцяло на разположение на дуумвирите (*Irni.* 73), но не споменава за *scribae*, причислени към едилите; техните функции обаче ги поставят в тясна връзка с *quaestores*³⁸. Квесторите са отговаряли за *pecunia communis municipium*; имали са грижата за *exigere*, *erogare*, и *dispensare* (*Irni.* 20), и действат като подчинени на дуумвирите висши магистрати, имащи *intercessio* или право на вето върху техните действия (*Irni.* 27). Дуумвирите – главни магистрати на града, упражня-

сената, броя на помощниците, датата и мястото на издаването. Следва *relatio* – централната част на документа, в която се съдържа исканото решение на сената по предложението, на което съответства *sententia* или *decretum consultum*. По принцип предложението трябва да се прочете на глас – *recitatio*, от магистрата пред декурионите. Ако съдържанието на предложението е от изключително значение за жителите на колонията или муниципията, то се поставя на публично място, написано върху таблици. Според MENTXACA, R. *El senado municipal en la Bética hispana a la luz de la lex Iritana*. (Veleia. Anejos. Series minor, Book 5). Universidad de País Vasco, 1993, p. 115, и SHERK, R. K. *The municipal decrees of the Roman West*. Arethusa Monographs, no. 2). Department of Classics, State University of New York. Buffalo, 1970, муниципалните *decreta* следват същото разделение като *senatus consulta*.

³⁵ Думите “*verba fecerunt*” се появяват епиграфски възпроизведени в документи от този вид. Декурионите трябвало да гласуват предложенията на *duunvir*. За вземане на различните решения, вписани в декретите, се изисквало да присъстват определен минимум декуриони. *Quorum*-ът можел да варира в зависимост от разглеждания въпрос; понякога той бил най-малко 40 декуриона, а в други случаи решенията се приемали с гласовете на половината от присъстващите. Вж. *Urs.* 92–99. Член 96 се отнася за искането на декуриона до дуумвира или префекта да информира *ordo* относно някой въпрос, свързан с управлението на публичното имущество.

³⁶ MARTÍNEZ de MORENTIN, M. L. L. *El cuidado y administración de las aguas previsto en dos leyes municipales de la Hispania romana*, cit., p. 145–179.

³⁷ RODRÍGUEZ NEILA, J. F. *Administración financiera y documentación de archivo en las leyes municipales de Hispania*, cit., p. 119 ss.

³⁸ Тъй като *quaestores* не се появяват в *lex Urs.*, *scriba*, както и останалите *apparitores*, вероятно са работели директно за дуумвирите и едилите.

ват контрол върху операциите с *pecunia publica* и надзор над приходите, предлагат разходи и извършват плащания (*Urs.* 62, 65, 69, 70, 96; *Irn.* 46, 63, 66, 73, 77, 79).

Във всичките си действия обаче, включително свързаните с финансовото управление, са били само изпълнители на приетите решения от *ordo decurionum* – истинският орган и авторитет по тези въпроси, чиито декрети са изпълнявали и принуждавали другите да изпълняват³⁹.

6. ФИНАНСИРАНЕ НА ФЛАВИЕВИТЕ МУНИЦИПИИ

Една колония или една муниципия вероятно е боравела със значителни ресурси. Управлението на *pecunia publica* предполага осчетоводяване на приходите и разходите на муниципията чрез документи, гарантиращи истинността на официалната информация. Отговорността за упражняването на икономическите и финансовите дейности се е поемала от магистратите при изтичането на техния мандат⁴⁰.

Годишното предложение за разходите се придържа към следния ред според *lex Irn.*: заплати на *apparitores*; легати; *sacra, ludi* и *cenae* (жертвоприношения и церемонии в храмовете, циркови игри, театрални представления, вечери или публични трапези); строителство и ремонт на сгради, охрана/опазване на храмове и монументи; издръжка на публичните роби. Включва също така дълговете, произтичащи от заеми, взети от града от частни лица или от други градове (*mutuum rei publicae*) и покупка на публични роби.

Приходите на града идват от данъци, от *summae honorariae*⁴¹, от сумите, получени от продажбата на обществено имущество (включително земеделски имоти и роби); от приходите от заеми, дадени с *pecunia publica*;

³⁹ MENTXACA, R. El senado municipal en la Bética hispana a la luz de la *lex Irnitana*, cit.; RODRÍGUEZ NEILA, J. F. Pecunia communis municipium. Decuriones, magistrados y gestión de las finanzas municipales en Hispania, cit., p. 111–198.

⁴⁰ TRISCIUOGGIO, A. Consideraciones sobre la responsabilidad civil y administrativa de los magistrados en la experiencia romana. – In: *Fernández de Buján, A.*, Dir., y *Gerez Kraemer, G.*, Ed. *Hacia un Derecho administrativo y fiscal romano*. Vol. 2, p. 161–175.

⁴¹ MELCHOR GIL, E. Pollicitationes ob honorem y ob liberalitatem en beneficio de una res publica: su reflejo en la epigrafía latina. – In: *RGDR*, Vol. 5, 2005.

от легати; от глоби⁴² и от санкции, наложени на декуриони и магистрати в резултат на отговорността, която поемат при даването на отчет за управлението на муниципалните финанси, и също така от дарения и от обещания за дарения, дадени от частни лица⁴³.

Събирането на данъци се е отдавало под наем (*locatio conductio*) на частни лица при режим на монопол с договор (*lrm.* 63, 64); чрез дуумвирите муниципията получава икономически гаранции при ипотекиране или депозиране на имущество на арендатора, който е трябвало да представи съответните гаранции за коректното изпълнение на услугата. Подробностите за договора и за гаранциите, както и данните на гарантите са се вписвали в публични документи, като едно копие от тях се е депозирало в муниципалния архив. Друго копие се е окачвало на видно място за информация на гражданите (*de plano recte legi possint*)⁴⁴.

Професор Rodríguez Neila⁴⁵ е направил ясна схема на редовните и извънредните приходи и разходи на градовете, като е сравнил разпоредбите, съдържащи се в муниципалните закони на Испания и в други надписи.

Той подсказва, че е имало еднородни модели въпреки разликите между градовете поради техния статут и социални, икономически и културни особености, и поради различните решения, приети от управляващите по сходни проблеми или данъчни изисквания. Сред редовните приходи посочва:

- ✓ *vectigalia*, внесени като наем за селски или градски недвижимости като ниви, пустеещи земи и сгради (*loca, agri, aedificia, silvae, pascua, tabernae, horrea, fullonicae, etc.*), *Urs.* 82, 96, *lrm.* 76;
- ✓ други *vectigalia* (получавани на различни основания – *mercatus, portorium*, частно ползване на *aqua publica*, и др.);

⁴² PÉREZ ZURITA, A. Magistrados e imposición de multas en las ciudades del Occidente romano: la documentación epigráfica. – *Studia Histórica, Historia Antigua*, Vol. 30, 2012, p. 293–323.

⁴³ MELCHOR GIL, E. Pollicitationes ob honorem y ob liberalitatem en beneficio de una res publica: su reflejo en la epigrafía latina. – In: *RGDR*, Vol. 5, 2005.

⁴⁴ RODRÍGUEZ NEILA, J. F. Pecunia communis municipium. Decuriones, magistrados y gestión de las finanzas municipales en Hispania, cit., p. 148.

⁴⁵ RODRÍGUEZ NEILA, J. F. Op. cit., p. 112, 190–191. Оставяме настрана упоменаването на някои надписи от *CIL* и отнасящите се до законите на Vipasca поради техните особености, тъй като съдържат фискалната уредба на един миньорски дистрикт. Вж. D'ORS, Á. EJER, cit., p. 72 ss.

- ✓ глоби в различен размер (минимални от 100 до 1 000 HS и максимална до 100 000 HS), *Urs.* 65, 97; *Mal.* 61, *Ir.* 66;
- ✓ *summae honorariae* (*Urs.* 70, 71).

Сред извънредните приходи се включват:

- ✓ продажба на публична собственост (*Ir.* 79);
- ✓ продажба на частна собственост, отчуждена или ипотекирана в полза на града (*Urs.* 76, *Mal.* 62, *Ir.* 60, 64, 65);
- ✓ лихви по заеми, дадени с обществени пари (*pecunia communis [...] mutua danda municipum nomine*) *Ir.* 79;
- ✓ събрани средства за определен храм (*pecunia stipis nomine*), *Urs.* 72;
- ✓ легати в полза на града, направени от благодетели (клаузи: *ex reditu pecuniae quam rei publicae legavit [...] ut (sestertium) V (milia) usurarum quae annuae competunt [...] ex quorum usuris semissibus [...]*).

В раздел редовни разходи се включват:

- заплащане на *apparitores*, (*scriba, viator, accensus, lictor, librarius, haruspex, tibicen*) *Urs.* 62, 63, 81, и на лекари и публични учители (*medicus colonorum Coloniae Patriciae, grammaticus latinus в Tritium*) *Ir.* 73, 80;
- издръжка на публичните роби – *servi publici* или *communes* (*cibaria* *Urs.* 62 *Ir.* 79; *vestitum*, *Ir.* 19, 20, 72);
- организация на официални церемонии (*ludi*, *Urs.* 70, 71; *epula*, *Ir.* 77, 79, 92);
- религиозни дейности (*templa*, *Urs.* 69, 72 и *sacra resque divinae*, *Ir.* 77, 79);
- охрана на храмове и погребални/надгробни монументи (*eas res quae Ilviris aedilibus quaestoribus faciendorum municipum nomine... Aedium sacrarum monumentorumque custodiam publicam*).

Извънредни разходи са:

- покупка на нови публични роби (*emptiones eorum qui municipibus serviant*, *Ir.* 79);